

*Мошинська О.Ю.,
Пилипенко С.Г.
(м. Харків)*

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Проблемність «людської ситуації» – це вічне питання людства, пов'язане із самоусвідомленням, що не втрачає своєї актуальності і в епоху інноваційних процесів. Слід підкреслити, що сучасне суспільство зіткнулося з досить серйозною проблемою планетарного масштабу – відродженням духовності, адже у техногенній цивілізації вже не спрацьовують механізми, засоби і шляхи повернення моральних устоїв, котрі були створені людством раніше. Тому

проблема людини, її унікальності, її «повернення до себе», безперечно, представлена не лише у філософській літературі, але й складає царину соціально-психологічних і педагогічних досліджень.

Розуміння людського буття, на наш погляд, не є можливим поза творчістю національного генія Г.С. Сковороди (В. Табачковський). Триєдність світів, кордоцентризм, видиме і невидиме, щастя й споріднена праця – усі ці ідеї мислителя є своєрідними медіаторами, що наповнюють духовною енергією наступні покоління.

Філософи, замислюючись над буттям людини ХХІ сторіччя, підкреслюють амбівалентність формування особистості у плинній сучасності. Інакше кажучи, виникає питання: «Чи повинна людина пристосовуватися до реальності, що є мінливою, чи, навпаки, саме людина є глибинною запорукою існуючої дійсності?». Здається, що вирішення цього питання не є можливим у контексті монопольного права на істину. Саме діалог є тією особливою формою філософії, що дозволяє поєднати особистісне, потаємне з онтологічними і гносеологічними питаннями суспільного світогляду. Усвідомлення цього є чинником, що віддзеркалює унікальність української філософської антропології, визначає інноваційний характер філософських поглядів Г. Сковороди на проблему існування людини,

Філософсько-антропологічні ідеї Г. Сковороди полягають у тому, що основою людини вступає друга природа, вічне, нетлінне, душевне; «внутрішня людина» наділяється божественними рисами. Внутрішні переживання, страждання і радість є культурним ідеалом філософа. Г. Сковорода відстоював думку про те, що за своєю природою людина не зіпсована, добра, що «справді людське серце і розум аж ніяк не можуть бажати зла людям». На думку філософа, причинами, що породжують моральні вади, інші відхилення у поведінці, є суспільні умови та неосвіченість. Ці роздуми мислителя свідчать про те, що великий філософ виступає педагогом-новатором свого часу.

Принцип «Пізнай себе» є одним із головних у філософській системі Г. Сковороди. Мислитель звертається як до можливості пізнання двонатурної сутності людини, так і до можливості людини пізнати світ. На наш погляд, роздуми мислителя спрямовують сучасних дослідників до такої провідної настанови сучасності, як «турбота про самого себе» (В. Табачковський) [2]. «Турбота про себе» як ставлення до себе, на думку М. Фуко, у сучасних умовах виступає процесом самореалізації, що є рідкісною формою існу-

вання і, водночас, кінцевою метою людського життя. Він порівнює турботу людини про себе, самореалізацію з лікуванням душі [3].

Слід підкреслити, що ідеї самореалізації у Г. Сковороди пов'язані із самовдосконаленням, щастям, спорідненою працею, повагою до знань, до шанування людей тощо. Уже в XVII сторіччі філософ попереджає, що у гонитві за багатством людина «спустошується». Усі моральні настанови мислителя, моральні максими, за терміном Винниченка, знаходяться безпосередньо у контексті християнства і тяжіють до Нагорної проповіді. «Турбота про себе» презентує себе як «чесність із собою», втілюючи максими: «Будь цілісним», «Перебувай у злагоді зі всіма живими істотами на Землі», «Будь злагодженим у своїх діях». Ці максими не лише актуальні в сучасному світі, вони набувають смислу загальнолюдських цінностей. Як зазначає В.С. Горський, тут діє не насильство та терор, не страх, а свобода та незалежність моральної поведінки [1, с. 241].

Погоджуючись з роздумами Г. Сковороди, зазначимо, що розуміння самого себе можливе завдяки моральному вдосконаленні і духовному поступові людської особистості. На думку філософа, шлях самопізнання є процесом реального наближення людини до Бога унаслідок заглиблення у себе. Водночас, людина не може досягти внутрішньої гармонії, якщо буде заклопотана пошуками поза собою якихось благ. Лише за умови самоаналізу людина перетворюється у нову, «внутрішню», яка може жити за покликом Святого Духу. Це мить, коли людина відшукала свій справжній життєвий шлях, здобула душевну рівновагу і щастя.

Григорія Сковороду відносять, без сумніву, до славетної когорти великих гуманістів. У творчості українського мислителя філософсько-антропологічні погляди ґрунтувалися виключно на Біблії і були головною засадою його діяльності. Така настанова філософа не може не бути затребуваною в ситуації, коли криза духовності постає як глобальне явище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горський В.С. Історія української філософії : Курс лекцій / Вілен Горський. – К : Наукова думка, 1996. – 287 с.
2. Табачковський В. Проблеми педагогіки у світлі сучасної філософської антропології / В. Табачковський // Філософія освіти. – 2005. – № 1. – С. 135–147.
3. Фуко М. Герменевтика суб'єкта / М. Фуко ; [пер. с фр. А.Г. Погоняєва]. – СПб : Наука, 2007. – 677 с.

Харківська обласна державна адміністрація
Департамент культури і туризму
ОКЗ «Національний літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди»
Фундація Героя України, Академіка Петра Тронька
Національна спілка краєзнавців України
Харківський національний технічний університет сільського господар-
ства імені П. Василенка

ПОБОРНИК ДУШЕВНОГО МИРУ

*Матеріали Всеукраїнської наукової конференції
«Искать и удивляться значит то же»,
присвяченої 100-річчю від дня народження
Тронька Петра Тимофійовича*

16 травня 2015 року

*Есеї переможців конкурсу «Поборник душевного миру»
2014*

УДК
ББК

П

Поборник душевного миру : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Искать и удивляться значит то же», присвяченої 100-річчю від дня народження Тронька Петра Тимофійовича (с. Сквородинівка, 16 травня 2015 року); Есеї переможців конкурсу «Поборник душевного миру» (2014). – Харків : Майдан, 2015. – 180 с.

Збірка «Поборник душевного миру» містить наукові матеріали, публіцистику та есеї, які обертаються навколо проблем не тільки сквородинознавства та охорони культурної спадщини, а й насамперед проблем пошуку душевного миру й сродної праці.

Опубліковані тези доповідей, виголошених під час конференції «Искать и удивляться значит то же», присвяченої 100-річчю від дня народження Тронька Петра Тимофійовича, розкривають широкий спектр питань: від осмислення ролі П.Т. Тронька для українського музейництва до ролі особистості в культурі й освіті, а глибше – формування й розвиток наукових шкіл Харківщини (у галузі філології, економіки, медицини тощо). Цікавими читачеві будуть і нові розвідки й стратегії у галузі вивчення творчості Григорія Сквороди, зокрема глибокі спостереження Леоніда Ушкалова, Вадима Воздвиженського.

У збірці також вміщені есеї переможців конкурсу «Поборник душевного миру», який відбувся з нагоди 220-річчя від дня смерті Григорія Сквороди.